

محرم و انقلاب اسلامی ایران

www.ketab.ir

- سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضیعت فهرست‌نویسی:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
رده‌بندی کنگره:
رده‌بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:
- فلاحی، اکبر، ۱۳۵۴ -
محرم و انقلاب اسلامی / تألیف اکبر فلاحی.
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
۳۸۴ ص.
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ تاریخ انقلاب: ۶۶.
۱۲۰۰۰۰ ریال: ۱- ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۶۹۱-۱
فیبا
ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - علل.
واقعه کربلا، ۶۱ ق - تأثیر.
عاشورا - - تأثیر
سوغواری‌های اسلامی - ایران - تاریخ
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
DSR ۱۵۵۱/ف۳ ۱۳۹۳
۹۵۵ / ۰۸۳
۳۳۵۸۳۶۱

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: محرم و انقلاب اسلامی ایران

تألیف: اکبر فلاحی

نوبت چاپ: اول، فروردین ۱۳۹۳

شماره صفحات: ۱۰۰ قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: کارخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۶۹۱-۱

ISBN 978-964-19-691-1

کلیه حقوق این اثر برای مؤسسه محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۱۱۱۱۱۱۱۱ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۵	بیافتار
	بخش اول
۱۹	نقش و سیر نهضت امام حسین (ع) در پیدایش قیام‌های شیعی
۲۱	فصل اول: قیام‌های دوره‌ی امویان
۲۱	قیام توابین
۲۲	قیام مختار
۲۳	قیام زید بن علی
۲۴	قیام یحیی بن زید
۲۷	فصل دوم: قیام‌های دوره‌ی عباسیان
۲۷	۱- قیام محمد بن عبدالله بن الحسن بن الحسن (انفس الزکیه)
۳۰	۲- قیام حسین بن علی بن حسن بن حسن بن حسن (قیام فخر)
۳۰	۳- قیام ابوالسرایا
	بخش دوم:
۳۳	محرم در تاریخ معاصر
۳۵	فصل اول: محرم و نهضت مشروطه
۳۵	پیشینه‌ی عزاداری محرم
۳۷	محرم و نهضت مشروطه
۳۹	حوادث ماه محرم کرمان

۴۵	فصل دوم: محرم در دوره‌ی پهلوی اول
۴۵	رضاشاه و برگزاری مراسم روضه‌خوانی
۴۷	ممنوعیت مراسم ماه محرم در دوره‌ی رضاشاه
۵۳	فصل سوم: محرم در دوره‌ی پهلوی دوم (۱۳۲۰-۱۳۴۲)
۵۳	احیای مراسم عزاداری ماه محرم پس از تبعید رضاشاه
۵۳	فعالیت و مبارزات سیاسی - فرهنگی هیئت‌های مذهبی
۵۵	محرم و نهضت ملی‌شدن نفت
۵۶	نقش ماه محرم در تداوم مبارزات ملت ایران پس از کودتای ۲۸ مرداد
	بخش سوم:
۶۱	محرم سال ۱۳
۶۳	فصل اول: ماه محرم
۶۳	حادثه‌ی فیضیه
۶۴	آغاز مرحله‌ی جدید نهضت اسلامی
۷۰	چهل‌م فاجعه‌ی فیضیه
۷۲	افزایش محبوبیت و نفوذ امام خمینی
۷۵	فصل دوم: محرم سال ۱۳۴۲
۷۵	برنامه‌های مبارزاتی امام خمینی در آستانه‌ی محرم ۴۲
۷۶	۱- ایجاد اتحاد و همبستگی میان هیئت‌های مذهبی
۷۷	۲- بهره‌گیری از توان مبلّغان، خطباء و هیئت‌های دینی
۷۹	فعالیت رژیم برای کنترل مراسم ماه محرم
۸۶	محرم ۱۳۴۲ در تهران
۸۶	۱- فعالیت‌های جمعیت مؤتلفه‌ی اسلامی
۹۰	مواد استيضاح
۹۵	راه‌پیمایی روز عاشورا
۱۰۲	محرم ۱۳۴۲ در قم

۱۰۲.....	برگزاری مراسم در بیت امام خمینی.....
۱۰۳.....	دیدار امام از هیئت‌ها و دسته‌های عزاداری قم.....
۱۰۵.....	سخنرانی عصر عاشورای امام خمینی در مدرسه‌ی فیضیه.....
۱۱۱.....	فصل سوم: محرم ۱۳۴۲ در شهرستان‌ها.....
۱۱۱.....	تبریز.....
۱۱۲.....	عاشورای تبریز.....
۱۱۳.....	همدان.....
۱۱۴.....	کاشان.....
۱۱۵.....	شیراز.....
۱۱۶.....	مسجد.....

بخش چهارم:

۱۱۷.....	قیام پانزده خرداد.....
۱۱۹.....	فصل اول: قیام پانزده خرداد شهرها.....
۱۲۳.....	ورامین.....
۱۲۴.....	شهادت طیب حاج‌رضایی.....
۱۲۶.....	حاج اسماعیل رضایی.....
۱۲۷.....	فصل دوم: قیام پانزده خرداد قم.....
۱۳۳.....	فصل سوم: قیام ۱۵ خرداد در دیگر شهرها.....
۱۳۳.....	تبریز.....
۱۳۴.....	کرمان.....
۱۳۴.....	خمین.....
۱۳۶.....	شیراز.....
۱۳۷.....	کاشان.....
۱۳۸.....	همدان.....

بخش پنجم:

۱۳۹	فعالیت نیروهای مذهبی از محرم سال ۱۳۴۳-۱۳۵۶
۱۴۱	فصل اول: ماه محرم سال‌های ۱۳۴۳-۱۳۵۵
۱۵۱	فصل دوم: ماه محرم ۱۳۵۶
۱۵۷	فصل سوم: مبارزه و فعالیت در قالب هیئت‌های مذهبی در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۴۳-۱۳۵۶
۱۵۷	هیئت‌های مذهبی
۱۶۶	حسینیه‌ها

بخش ششم:

۱۶۹	محرم سال ۱۳۵۷
۱۷۱	فصل اول: محرم ۱۳۵۷ در تهران
۱۷۱	اوضاع و شرایط کشور در آستانه‌ی ماه محرم ۱۳۵۷
۱۷۱	پیام امام خمینی در آستانه‌ی محرم
۱۷۳	برنامه و تدابیر رژیم برای سرکشی‌ها و مراسم‌های عزاداری
۱۸۵	تجمع مردم در بهشت زهرا
۱۸۷	برنامه و تدابیر رژیم برای روزهای تاسوعا و عاشورا ۱۳۵۷
۱۸۸	تظاهرات تاسوعا
۱۸۹	تظاهرات عاشورا
۱۹۸	تظاهرات تاسوعا و عاشورا در دیگر شهرهای استان تهران
۱۹۸	شاه نظاره‌گر تظاهرات
۲۰۰	مواضع و دیدگاه‌های امام خمینی پس از راه‌پیمایی عظیم تاسوعا و عاشورا: پیام‌ها و سخنرانی‌ها
۲۰۲	مصاحبه‌ها
۲۰۳	فصل دوم: آثار و پیامدهای داخلی و بین‌المللی تظاهرات تاسوعا و عاشورا
۲۰۳	تثبیت رهبری امام خمینی

۲۰۴.....	تأثیر بر روی شاه.....
۲۰۵.....	تأثیر بر نظامیان.....
۲۰۵.....	- حادثه‌ی پادگان لویزان.....
۲۰۶.....	تضعیف دولت نظامی ازهاری و خروج مقامات لشکری و کشوری از کشور.....
۲۰۷.....	پیامدها و بازتاب بین‌المللی.....
۲۰۹.....	فصل سوم:.....
۲۰۹.....	نظواهرات ماه محرم ۱۳۵۷ در دیگر استان‌های کشور.....
۲۰۹.....	استان مرکزی قم.....
۲۱۳.....	همین.....
۲۱۶.....	استان دیگر شهرهای استان.....
۲۱۸.....	استان.....
۲۲۴.....	استان اصفهان.....
۲۳۰.....	کاشان.....
۲۳۴.....	استان فارس.....
۲۳۹.....	استان آذربایجان شرقی.....
۲۳۹.....	تبریز.....
۲۴۱.....	دیگر شهرهای استان.....
۲۴۵.....	استان خوزستان.....
۲۵۱.....	استان کرمان.....
۲۵۴.....	استان یزد.....
۲۵۶.....	استان مازندران.....
۲۵۸.....	استان زنجان.....
۲۶۱.....	قزوین.....
۲۶۲.....	استان لرستان.....
۲۶۴.....	استان کرمانشاه.....

۲۶۶.....	استان همدان
۲۶۷.....	استان سمنان
۲۶۸.....	استان آذربایجان غربی
۲۶۹.....	استان گیلان
۲۷۰.....	استان سیستان و بلوچستان
۲۷۲.....	استان کهگیلویه و بویر احمد
۲۷۳.....	استان هرمزگان
۲۷۳.....	استان بوشهر
۲۷۵.....	استان
۲۷۵.....	استان چهارمحال بختیاری
۲۷۷.....	فصل پنجم: تظاهرات اربعین حسینی
۲۷۷.....	پیام امام خمینی و استانهی اربعین حسینی
۲۷۹.....	تظاهرات اربعین حسینی در تهران
۲۸۴.....	تظاهرات اربعین حسینی در دیگر شهرها
۲۸۶.....	پیام امام خمینی
۲۸۹.....	نتیجه گیری
۲۹۵.....	پیوست ها
۲۹۷.....	محرم در کلام و پیام امام خمینی (ره)
۳۲۷.....	تصاویر
۳۴۷.....	کتابنامه
۳۵۷.....	نمایه

مقدمه

پس از شهادت امام حسین (ع) جنبش‌های شیعی و مراسم عزاداری به منظور حفظ و برگرداندن نام و یاد حضرت اباعبدالله الحسین و یارانش به صورت یک سنت درآمد. از آنجا که پیام امام حسین (ع) در مقابل یزید قیامی مظلومانه در مقابل حاکمی مستبد بود، محرم همواره اله بخش مبارزه‌ی مظلومانه در مقابل قدرت‌های ستمکار زمانه تلقی شده است که به شیعیان در پی ایثار، شجاعت و شهادت می‌آموزد.

در دوره‌ی حکومت اویس بن سله‌های شیعه بالاخص در دوران آل‌بویه، صفویه و قاجاریه سنت عزاداری در ماه محرم در صورت رونق بسزایی یافت و هر روز به عظمت آن افزوده می‌شد تا جایی که سرکوب‌های زمانه، فریب‌کاری‌ها و تحریفات محمدرضا شاه پهلوی هم نتوانست این سنت را نابود کند.

نهضت اسلامی در سال ۱۳۴۲ هم‌زمان با ماه محرم وارد مرحله‌ی جدیدی شد و حضرت امام با بهره‌گیری از فضای معنوی محرم، مردم سسلان را با رویارویی با اقدامات ضد مذهبی رژیم پهلوی به صحنه‌ی مبارزات کشاند. ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و با رویارویی روحانیت شیعه با رژیم استبدادی شاهنشاهی ایران بود تا جایی که امام خمینی با «مبدأ انقلاب اسلامی» اعلام کردند.

پس از تبعید حضرت امام به خارج از کشور و با فضای پلیسی و امنیتی موجود آمده توسط رژیم پهلوی، ساواک قبل از فرارسیدن ایام ماه محرم با انتشار بی‌کسانی که نمی‌توانستند به منبر بروند، از فعالیت روحانیون مبارز جلوگیری می‌کرد، با این حال شاگردان امام همواره خود را موظف به روشنگری جامعه می‌دانستند. انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۶ کاملاً الهامی حسینی داشت و نام و یاد عاشورا و نهضت کربلا فراروی مبارزات حق‌طلبانه بود. شعار پیروزی خون بر شمشیر با الهام از نهضت حسینی سال ۱۳۵۷ را سال سرنوشت

قرار داد.

در سال ۱۳۵۷ رژیم پهلوی در سرایشی سقوط قرار گرفت و آخرین ضربه‌ها به پیکر آن توسط مردم و به رهبری حضرت امام خمینی (ره) در ماه محرم وارد آمد. تظاهرات تاسوعا و عاشورای ۱۳۵۷ در نوزدهم و بیستم آذر ماه و نیز تظاهرات اربعین آن سال، نویدبخش فجر انقلاب اسلامی و طلوع نظام سیاسی جدید در ایران مبتنی بر اسلام بود.

با مروری بر حوادث محرم مشخص می‌شود که مردم با تأثیرپذیری از حماسه‌ی کربلا به دنبال اهداف و انگیزه‌ها بودند. هدف و انگیزه‌ی مردم ایران از انقلاب اسلامی، نابودی ظلم، استبداد و استکبار و برپایی حکومت عدل الهی و اجرای احکام اسلامی به عنوان «معروف» و «مطلوب» از حذف اسلام از صحنه‌ی اجتماع و وابستگی به اجانب و بیگانگان به عنوان «مکرر» بود.

مؤلف در کتاب حاضر با بررسی مختصر قیام‌های شیعی الهام‌گرفته از عاشورای حسینی، نقش آن قیام حماسی را در انقلاب اسلامی ایران مورد مطالعه قرار داده است. ضمن تشکر از ایشان، از زحمات ناظران علمی، آقایان دکتر اکبر اشرفی، علی کردی و مصطفی جوان و نیز همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگ هنر و انتشارات مرکز قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

پیشگفتار

امام حسین (ع) همواره الهام‌بخش قیام‌های بسیاری در جهان اسلام بوده است. قیام‌ها و تظاهرات، مناسک و قیام‌های علویان در دوره‌ی امویان و عباسیان از جمله‌ی این قیام‌ها هستند. همچنین مجالس سوگواری ماه محرم که به دست امامان (ع) پایه‌گذاری گردید و در زمان آل‌بویه و صفویه گسترش یافت، علاوه بر گریه و زاری و ذکر نوحه و مصیبت کربلا مردمان را با روحیه‌ی شهنشاهی و فلسفه‌ی واقعی عاشورا آشنا می‌کرد.

عزاداری و مجالس ماه محرم به نسبت مشروطه رنگ سیاسی به خود گرفت و نقش ممتازی در آگاهی‌بخشی به مردم و پیروزی این نهضت ایفا کرد. مراسم و مجالس عزاداری سیدالشهدا (ع) در دوره‌ی رضاشاه ممنوع شد اما با تبعید وی از کشور، مردم که عشق اهل بیت (ع) در نهاد و سرشت‌شان بود دوباره عزاداری سیدالشهدا (ع) را احیا و برقرار کردند. الگوی انقلاب اسلامی ملت ایران به رهبری امام خمین، نهضت سیدالشهداست. این انقلاب، شروع و پایانش با ماه محرم پیوند خورده است. در سال ۱۳۴۲ش مبارزات ملت ایران به رهبری امام خمینی وارد مرحله‌ای تازه شد و ریشه دوانید. با وجود محدودیت‌های رژیم در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۴۳-۱۳۵۶ هجری قمری نقش مهمی در تقویت مبارزات و تربیت کادر نیروهای انقلابی داشتند. تظاهرات فراتر از یک گروه و باشکوه تظاهرات عاشورا و اربعین حسینی سال ۱۳۵۷، عامل اصلی سلب مشروعیت و سرنگونی رژیم شاه بود. از این رو، پرداختن و بررسی نقش ماه محرم در شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی از اهمیت و جایگاهی ویژه برخوردار است.

نظر به اهمیت و جایگاه و نقش محرم در انقلاب اسلامی در آثار چاپ‌شده پیرامون

انقلاب اسلامی، مباحثی به نقش ماه محرم اختصاص یافته و مقالات بسیاری نیز در این باره، در مجله‌ها و روزنامه‌ها به چاپ رسیده است. افزون بر این، اثری اسنادی تحت عنوان «محرم سال ۵۷ به روایت اسناد»، تدوین منصور خلیلی، به همت مرکز اسناد انقلاب اسلامی در سال ۱۳۸۷ درباره‌ی راهپیمایی تاسوعا و عاشورای حسینی سال ۵۷ چاپ شده است. با وجود این، تاکنون اثری منسجم و یکپارچه که در قالب یک پژوهش مستقل به بررسی ابعاد همه‌جانبه‌ی این موضوع در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۴۲-۱۳۵۷ پردازد، تألیف نشده است.

این اثر در شش بخش نگاشته شده است. در بخش اول که شامل دو فصل است، به اختصار به تأثیر قیام کربلا بر جنبش‌های پس از خود پرداخته شده است.

بخش دوم نیز شامل سه فصل است. این فصل‌ها به بررسی رخدادهای ماه محرم در تاریخ معاصر اختصاص دارد. در این مبحث تلاش شده نقش مهم ماه محرم در شکل‌گیری و پیروزی نهضت و راه‌شهری گردد. همچنین در فصلی به اقدام عوام‌فریبانه‌ی رضاشاه در برپایی مراسم ماه محرم برای رسیدن به قدرت و نیز به ممنوعیت‌های برگزاری این مراسم در دوران پادشاهی وی پرداخته شده است. افزون بر این، در مبحثی به تشکیل هیئت‌های دینی پس از شهریور ۱۳۲۰ و نقش آن‌ها در تحولات دهه‌ی ۱۳۲۰ و ۳۰ اشاره گردیده و همچنین نقش مجالس عزاداری ماه محرم در رویدادهای سیاسی از سال ۱۳۲۰ تا سال ۱۳۴۲ بررسی شده است.

بخش سوم در سه فصل نگارش یافته است. در این فصل‌ها به تأثیر ماه محرم در گسترش مبارزات امام خمینی و نیز به فعالیت‌های امام و یارانش برای بهره‌گیری هرچه بهتر از محرم ۱۳۴۲ برای افشای جنایت رژیم و تعمیق و گسترش مبارزات اشاره گردیده است. همچنین در مبحثی به حوادث و رویدادهای ماه محرم ۱۳۴۲ در شهرستان‌ها پرداخته شده است. در بخش چهارم و در قالب سه فصل به قیام ۱۵ خرداد در تهران، قم و دیگر شهرستان‌ها پرداخته شده است.

بخش پنجم به رویدادها و تحولات ماه محرم پس از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۶ اختصاص یافته است. این بخش شامل سه فصل است. در این مبحث به فعالیت‌های مأموران رژیم برای کنترل عزاداری این ماه، و در مقابل فعالیت‌های علما و طلاب برای بهره‌گیری از ماه محرم

برای مبارزه با رژیم پرداخته شده است. افزون بر این، به مبارزه و فعالیت ملت ایران در قالب هیئت‌های مذهبی در طی این سال‌ها اشاره شده است.

در بخش ششم نیز در قالب چهار فصل، تلاش شده به نقش بی‌بدیل تظاهرات ماه محرم ۱۳۵۷ به‌خصوص تظاهرات تاسوعا و عاشورای حسینی مردم تهران و دیگر استان‌ها و حضور باشکوه آنان در تظاهراتِ رفراندام‌گونه و تأثیر آن در سلب مشروعیت رژیم و نیز بازتاب‌ها و پیامدهای داخلی و بین‌المللی پرداخته شود. افزون بر این، در مبحثی به تظاهرات بزرگ ارباب حسینی پرداخته شده است.

در قسمت پیوست‌ها نیز گلچینی از پیام‌ها و سخنان امام خمینی درباره‌ی ماه محرم و تأثیر آن بر شکل‌گیری بیرونی و تداوم انقلاب اسلامی آمده است. در پایان از زحمات تمام کسانی که در نگارش این اثر بنده را یاری دادند، به‌ویژه از جناب آقای عسگر فلاحتی، بحال شکر و قدردانی را دارم.

اکبر فلاحتی

شهریور ۱۳۹۱